

Святослав
МАТВІЙЧУК
Олена
ПЕВАНДОВСЬКА

ДЯДЬКО АНДРІЙ

«ЛІПШИЙ» ВАРІАНТ

Як відомо, слово «бауер» в перекладі з німецької означає «селянин», «фермер». А раз так, то Андрій потрапив не в Дахау чи Штутгоф, а в село Гросраушенберг, яке входило до округу Брандберг. Але чи виявилось це ліпшим варіантом?

Бауер, на якого працював Шевчук, мав просте і водночас дивне прізвище — Байнфройнд. Що означала перша частина, Андрій так і не довідався. Стосовно другої, то вона перекладалася як «друг», «товариш». Проте товариського і дружнього у цього рудого німця виявилось дуже мало, з нігтик. А от грубощі, презирство, жорстокість, як мовиться, він зміг би позичити не одному. Як, втім, і скупість та зажерливість.

Крім Шевчука, на Байнфройнда працювало ще двадцять чоловік — українці, росіяни, білоруси, поляки, прибалти. Але якщо, скажімо, латиші чи естонці приїхали в райх добровільно та отримували з дому навіть посилки, то слов'яни (за винятком поляків) були цього позбавлені. Більше того, їх мали тут за скотину.

Вдосвіта, як тільки прокльовувалось сонце, бранці виходили в поле. Думки про сніданок відразу відкидалися геть: німець його просто не визнавав. Затим — робота до обіду. Кому пощастило, той крадькома виривав та з'їдав морквину, буряк. Інші працювали з порожніми шлунками.

Під обід видавався бутерброд. Однак майже завжди на хлібові нічого не було. Так, одна назва. Що ж стосується втечі, то про неї навіть і не думай: розстріл без суду і слідства. Так сказали на залізничній станції. Це ж раз за разом повторював і рудий Байнфройнд.

Якщо ж з якоїсь причини куля обмине, то на втікачів чекав «курорт» на місцевих каменоломнях, котрі «опікав» такий же концентраційний табір. А він, як знав уже Шевчук з власного досвіду, гірше пекла. Тим паче тут, на німецькій землі, серед німців, які воювали з його країною.

Взимку робота докорінно змінювалася і бранців перекидали на лісоповал. Тоді вірними помічниками ставали пилка та власні плечі і руки, що заміняли коня.

Хоч Андрій був парубком дужим і витривалим (принаймні, такі гени заклали у нього батьки), проте праця на благо «тисячолітнього райху» таки доконала та вичавила останні соки. Втім, як не вичавити, коли німці в перші роки Другої світової понад усе воліли перемогти та швидше завершити війну. А раз так, то бранці для них важили ще менше, аніж, скажімо, металева гайка чи болт. Не кажучи вже про таку тяглову силу, як коні.

Як завжди, до купи невдач та бід автоматично (згідно триклятого закону підлості) додається ще одне чи два лиха. В Андрієвому випадку таким батогом долі стала дизентерія. Відтак організм швидко обезводнився, і хлопець уже не думав про життя. Натомість до напіввтраченої свідомості пробивалась думка: «Ну все, відбігався. Не побачу тепер ні сестри, ні братів, ані хати, у якій колись пережив голодомор...»

ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДОДОМУ

Проте не смерть, а нові випробування послала за-тим доля. Щоб не здавалось життя медом (хоча які там солодощі?). Щоб звідав лиха не лише на німецькій, а й на своїй землі.

Коли бранців визволила Червона Армія (а сталося це наприкінці сорок четвертого чи на початку сорок п'ятого — точно вже не згадати), Андрій знову опинився у залізничному вагоні. Правда, цього разу поїзд рушив на схід, додому. Та чи був це дім?

Втім, судіть самі. Перетнувши мало не всю Європу, бранці опинилися в місті Кірсанов, що на Тамбовщині. Тут колишні полонені вперше почули образливі слова «бандери», «власівці», «зрадники», котрими їх на всю широчінь величали тамтешні жителі. А потім, як і у німців, лопати в руки — і на об'єкт. «Арбайт махт фрай» — «робота робить вільним». Бо були, безсумнівно, ще тими ж бранцями. Бо, подібно невірникам, стали у кілька змін прокладати газопровід Саратов-Москва.

Звичайно, це вже був не концтабір у його класичному розумінні. Це називалось «трудармія». Однак чи міняло воно рабський статус Андрія та його товаришів? Певно, що ні.

Як і раніше, жили одним: де б що пожувати? Як і раніше, не прибавляв у вазі, а, навпаки, худнув і худнув. Дійшло вже до того, що від голоду мало не просвічувався. Що не ходив, а, мов та стеблина у полі, хитався то туди, то сюди.

І ось, нарешті, доля змилувалась. Після довгих поневір'янь висохлий, наче той скелет, Андрій потрапляє на кухню, де його зараховують поваром. Тут вже легше. Тут і самому можна підкріпитись, і товаришам щось перехопити.

До речі, про товаришів. Не всі ними були, ой не всі. Скажімо, в особливому відділі, куди Андрія, як і решту колишніх полонених, часто викликали на «співбесіди», один із гебістів так і заявив:

— Гусь свинье не товарищ. Застрелиться надо было, а не в плен здаваться.

(Продовження. Поч. у №№ 1-2, 5, 6, 8, 10, 11).